

Томчаковська Ю. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри іноземних мов № 2

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *MAGIC* ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ АНГЛОМОВНОГО ОКУЛЬТНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Мета статті полягає в аналізі лексичних засобів вербалізації концепту *MAGIC* як складової частини англомовного окультного дискурсу. Матеріалом аналізу виступали тлумачні, етимологічні словники англійської мови та тексти, які репрезентують англомовний окультний дискурс. У роботі використані такі методи дослідження: етимологічний аналіз, дефініційний аналіз, концептуальний аналіз, контекстуально-інтерпретаційний метод. Стаття містить визначення терміна «дискурс», наводить основні підходи до його вивчення та класифікації, виокремлює та визначає поняття окультного дискурсу. Зроблена спроба врахувати різні підходи до структурування концепту, зокрема лінгвокультурного концепту. Важливою є така теза: у структурі концепту неодмінно має відобразитися вихідне сприйняття народом відповідного феномена, його осмислення на понятійному рівні, а також інші уявлення про нього, які виникають як результат безперервної взаємодії людини з навколишнім світом. Ми вважаємо, що мотиваційні та понятійні ознаки є первинними або базовими, інші ознаки є вторинними та можуть варіювати у своїй кількості та способах номінації. Проведений дефініційний і контекстуально-інтерпретаційний аналіз показав, що понятійними ознаками концепту *MAGIC* є *power, supernatural, extraordinary, use of means, influencing or predicting events, hidden, controlling, spiritual, superhuman*. Мотиваційні ознаки концепту *MAGIC* визначаються етимологією англійської лексеми *magic* і вербалізуються таким чином: *to be able, have power*. На основі проведеного дефініційного аналізу робимо висновок про те, що у зазначених дефініціях цих лексем містяться такі сигніфікативні компоненти: (1) СУБ'ЄКТ (ФЕНОМЕН), (2) ВЛАСТИВІСТЬ СУБ'ЄКТА (ФЕНОМЕНА) – *power to influence, control*, (3) Об'єкт – *people, events*, (4) АТРИБУТ – *spiritual, supernatural, hidden*. Перспективним продовженням дослідження є аналіз лексичних засобів вербалізації концепту *ASTROLOGY* як складової частини англомовного окультного дискурсу.

Ключові слова: дискурс, концепт, мотиваційна ознака, понятійна ознака, *magic*.

Постановка проблеми. Дослідження виконано у межах двох актуальних напрямів сучасного мовознавства – дискурсології та когнітивної лінгвістики. Услід за Ф.С. Бацевичем визначаємо *дискурс* як тип комунікативної діяльності людини, що має різні форми вияву, відбувається у межах конкретного каналу спілкування та регулюється стратегіями й тактиками учасників [1, с. 138]. У свою чергу, когнітивна лінгвістика є однією із найбільш стрімко поширюваних шкіл теоретичної лінгвістики із процвітаючими міжнародними когнітивними

лінгвістичними спільнотами та національними когнітивними асоціаціями у багатьох країнах по всьому світу. Завдяки своїй міждисциплінарній природі це одна з найбільш розвинених і перспективних сфер дослідження у рамках когнітивної науки загалом [2]. Незважаючи на наявність великої кількості теоретичних праць і досліджень конкретних мовних явищ із позицій когнітивістики, поза увагою лінгвістів все ще залишаються чимало концептів, серед яких і англомовний концепт *MAGIC*, аналізу вербалізації лексичних і дискурсивних особливостей якого і присвячено статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянемо основні теоретичні передумови дослідження. У сучасному мовознавстві дискурс трактується як спілкування людей із позицій їх належності до тієї чи іншої соціальної групи або стосовно тієї чи іншої типової мовленнєвої ситуації. Численні дослідження фокусують свою увагу на таких різновидах дискурсивної діяльності людини як члена соціуму: політичному, адміністративному, юридичному, військовому, педагогічному, релігійному, містичному, медичному, діловому, рекламному, спортивному, науковому, сценічному та масово-інформаційному видах інституційного дискурсу. Слід відзначити, що інституційний дискурс історично мінливий: коли зникає суспільний інститут як особлива культурна система, відповідно розчиняється у близьких, суміжних видах дискурсу властивий зникаючому інституту дискурс як цілісний тип спілкування [3, с. 21].

На наш погляд, у вищезазначеному переліку різновидів інституційного дискурсу найбільш «розмитим» виглядає термін «містичний» дискурс. Звернімося до визначення прикметника «містичний»: «від *містика* – релігійно-ідеалістичні погляди, що визнають існування надприродних сил і можливість спілкування з ними людини» [4]. Тобто містичний дискурс перетинається із релігійним і протиставляється науковому за своєю суттю. Дефініція англомовного відповідника «*mystical – having a spiritual meaning or reality that is neither apparent to the senses nor obvious to the intelligence*» [5] не має семи «релігійний, пов'язаний із віруваннями», але також підкреслює неочевидність, незрозумілість того, що ми вважаємо містичним.

З огляду на вищевказане видається логічним використання терміна «*окультний дискурс*» на позначення загального напрямку дискурсології, який вивчає особливості комунікації у різних містичних практиках, магії, астрології тощо, тобто всіх напрямів інституційної діяльності, що виходять за рамки науки й офіційної релігії.

Щодо лінгвокогнітивного аспекту нашого дослідження відзначимо, що під концептом розуміємо ментальний комплекс, певним чином організовану різносубстратну одиницю знань, яка є включеною до свідомості людини та її колективного несвідомого. Детальний опис структури концепту пропонує М.В. Піменова, котра виділяє у ній шість класів ознак: мотивуючі, понятійні, образні, ціннісні, оцінні та символічні [6, с. 17]. У свою чергу, В.І. Карасик, розуміючи концепт як багатовимірне ментальне утворення, виділяє три істотні ознаки концепту: понятійну, образну та ціннісну складові частини [7, с. 183].

У статті зроблено спробу врахувати різні підходи до структурування концепту, зокрема лінгвокультурного концепту. Важливою виступає така теза: у структурі концепту неодмінно має відображатися вихідне сприйняття народом відповідного феномена, його осмислення на понятійному рівні, а також інші уявлення про нього, які виникають як результат безперервної взаємодії людини з навколишнім світом. Ми вважаємо, що мотиваційні та понятійні ознаки є первинними або базовими, інші ознаки є вторинними та можуть варіювати у своїй кількості та способах номінації.

Мета статті полягає в аналізі лексичних засобів вербалізації концепту MAGIC в англійському окультуреному дискурсі. Матеріалом аналізу виступали тлумачні, етимологічні словники англійської мови та тексти, які репрезентують англійський окультурений дискурс. Під час лінгвістичного аналізу використано загальнонаукові методи (*аналіз, порівняння*) та спеціальні лінгвістичні методи: *етимологічний аналіз* – для виявлення мотиваційних ознак концепту, *концептуальний аналіз* – для окреслення понятійного складника досліджуваного концепту за допомогою *дефініційного аналізу, контекстуально-інтерпретаційний аналіз* – для тлумачення реалізації когнітивних ознак вербалізованого концепту MAGIC в англійській лінгвокультурі.

Виклад основного матеріалу. Услід за О.О. Селівановою до складу ментально-психонетичного комплексу включаємо такі компоненти:

1) вербалізований компонент мислення, що містить знання про мову, які існують у мовній формі або у вигляді текстової, дискурсивної інформації та які становлять будь-які способи опису світу (наукові, художні, фольклорні), що позначилися на нашій концептуальній моделі;

2) невербалізований компонент мислення (досвідні, образні, математичні знання, знання культури, мистецтва та ін.);

3) образи (гештальти), здатні мати невербальний і вербальний статус;

4) психічні функції: відчуття, інтуїція, трансценденція, які корелюють із мисленням у пізнавальних процесах, у тому числі з використанням мови;

5) рефлексії у ментально-психонетичному комплексі, котрі ґрунтуються на архетипах колективного несвідомого [8, с. 112–114]. Згідно із запропонованою структурою ми розглянемо насамперед вербалізований компонент англійського концепту MAGIC на матеріалі англійських словників і текстів.

Розпочнемо аналіз лексичних засобів вербалізації досліджуваного концепту із розгляду відповідних лексикографічних тлумачень. У тлумачних словниках англійської мови [5; 9; 10] лексема *magic* представлена трьома семемами: [1a: the use of means (such as charms or spells) believed to have supernatural

power over natural forces; b: magic rites or incantations / використання різноманітних засобів, які, за віруванням, мають надприродну силу, наприклад, заговори, заклинання]; [2a: an extraordinary power or influence seemingly from a supernatural source; b: something that seems to cast a spell / надзвичайна сила надприродного походження]; [3: the art of producing illusions / мистецтво ілюзії]. На основі наведених дефініцій виділяємо такі концептуальні ознаки аналізованого концепту, як *power, supernatural, extraordinary, use of means*.

Синонімічний ряд лексеми *magic* представлений такими лексичними одиницями: *bewitchery, bewitchment, devilry, diablerie, enchantment, ensorcellment, mojo, necromancy, sorcery, thaumaturgy, voodooism, witchcraft, witchery, wizardry*. Дефініційний аналіз їх словникових тлумачень показав, що у структурі значень містяться ті самі ознаки (*power, supernatural, extraordinary, use of means*), а це дозволяє говорити про них як про фіксовані понятійні ознаки концепту MAGIC.

Розглянемо мотиваційні ознаки цього концепту на основі етимологічного аналізу відповідної лексичної одиниці [11; 12]:

[**magic** – late 14c., *magike*, “art of influencing or predicting events and producing marvels using hidden natural forces,” also “supernatural art,” especially the art of controlling the actions of spiritual or superhuman beings; from Old French *magique* “magic; magical,” from Late Latin *magice* “sorcery, magic,” from Greek *magike* (presumably with *tekhne* “art”), fem. of *magikos* “magical,” from *magos* “one of the members of the learned and priestly class,” from Old Persian *magush*, which is possibly from PIE root *magh- “to be able, have power”].

Як бачимо з наведеної етимологічної довідки, лексична одиниця *magic* вперше була зафіксована в англійській мові у XIV ст., потрапивши шляхом запозичення з давньофранцузької у значенні «мистецтво впливу або передбачення подій за допомогою скритих природних сил». Завдяки цьому визначенню поповнюється ряд понятійних ознак аналізованого концепту – до них додаємо *influencing or predicting events, hidden, controlling, spiritual, superhuman*. Сама мовна форма походить від протоіндоевропейського кореня на позначення «мати силу».

Отже, мотиваційні ознаки концепту MAGIC визначаються етимологією англійської лексеми *magic* і вербалізуються таким чином: *to be able, have power*.

Розглянемо особливості вербалізації досліджуваного концепту в англійському Інтернет-дискурсі. Так, в одному із використаних джерел магія визначається як спосіб мислення, який використовує невидимі сили, щоб впливати на події, впливати на зміну матеріальних умов або представляти ілюзію змін. У західній традиції такий спосіб мислення відрізняється від релігійного чи наукового, однак такі відмінності і навіть визначення магії є предметом широких дискусій: *Magic, a concept used to describe a mode of rationality or way of thinking that looks to invisible forces to influence events, effect change in material conditions, or present the illusion of change. Within the Western tradition, this way of thinking is distinct from religious or scientific modes; however, such distinctions and even the definition of magic are subject to wide debate* [13]. Таким чином, підкреслюється принципова відмінність релігійного та наукового знання від магічного.

Практики, класифіковані як магія, включають ворожіння, астрологію, заклинання, алхімію, чаклунство, посередництво духів і некромантію. Мета магії – здобути знання, силу, любов

або багатство; зцілити хвороби або запобігти небезпекам; гарантувати продуктивність чи успіх у починанні; заподіяти шкоду ворогу; розкривати інформацію; викликати духовне перетворення; обдурити або розважати. Ефективність магії часто визначається станом і працездатністю чаклуна, котрий, як вважають, має доступ до невидимих сил і спеціальне знання відповідних слів і дій для маніпулювання цими силами: *Practices classified as magic include divination, astrology, incantations, alchemy, sorcery, spirit mediation, and necromancy. The purpose of magic is to acquire knowledge, power, love, or wealth; to heal or ward off illness or danger; to guarantee productivity or success in an endeavour; to cause harm to an enemy; to reveal information; to induce spiritual transformation; to trick; or to entertain. The effectiveness of magic is often determined by the condition and performance of the magician, who is thought to have access to unseen forces and special knowledge of the appropriate words and actions to manipulate those forces* [13].

Явища, пов'язані з магією, включають форми містики, медицини, язичництва, чаклунства, шаманізму, вуду та різноманітних забобонів. Іноді магію поділяють на «високу» магію інтелектуальної еліти, що межує з наукою, і «низьку» магію поширених народних практик. Також проводиться відмінність між «чорною» магією, яка використовується для поганих цілей, і «білою» магією, котра нібито використовується в корисних цілях. Хоча ці кордони часто нечіткі, магичні практики мають відчуття «іншості» через надприродну силу, яка, як вважають, передається через практикуючого, що є маргіналізованою або стигматизованою фігурою в одних суспільствах і центральною в інших: *Phenomena associated or confused with magic include forms of mysticism, medicine, paganism, heresy, witchcraft, shamanism, and superstition. Magic is sometimes divided into the “high” magic of the intellectual elite, bordering on science, and the “low” magic of common folk practices. A distinction is also made between “black” magic, used for nefarious purposes, and “white” magic, ostensibly used for beneficial purposes. Although these boundaries are often unclear, magical practices have a sense of “otherness” because of the supernatural power that is believed to be channeled through the practitioner, who is a marginalized or stigmatized figure in some societies and a central one in others* [13]. Отже, як бачимо, магія як феномен і відповідно магичний дискурс може бути класифіковано відповідно до кінцевої мети та використаних засобів.

Стосовно соціокультурних особливостей зазначимо, що функція магії впливає із символічних і соціальних значень, які додаються до її практики, хоча її виконавці не обов'язково можуть усвідомлювати цю функцію. Магія може створити почуття групової ідентичності за допомогою спільних ритуалів, що надають членам силу чи відчуття сили. Водночас вона може ізолювати чарівника як особливу людину всередині суспільства. Магія також може служити творчим виходом або формою розваги: *Magic’s expressive function results from the symbolic and social meanings attached to its practices, though its performers may not necessarily be aware of this function. Magic can provide a sense of group identity through shared rituals that give power or strength to members. At the same time, it can isolate the magician as a special person within or on the margins of society. Magic can also serve as a creative outlet or form of entertainment. It is, therefore, inseparable from the total system of thought, belief, and practice in a given society* [13]. Таким чином, магія невід-

дільна від загальної системи мислення, переконань і практики у певному суспільстві, що вкотре підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Висновки. Понятійним конститuentами англomовного концепту MAGIC є *power, supernatural, extraordinary, use of means, influencing or predicting events, hidden, controlling, spiritual, superhuman*. Мотиваційні ознаки концепту MAGIC визначаються етимологією англійської лексики *magic* і вербалізуються таким чином: *to be able, have power*. На основі проведеного дефініційного аналізу робимо висновок про те, що у зазначених дефініціях цих лексем містяться такі сигніфікативні компоненти: (1) СУБ’ЄКТ (ФЕНОМЕН), (2) ВЛАСТИВІСТЬ СУБ’ЄКТА (ФЕНОМЕНА) – *power to influence, control*, (3) ОБ’ЄКТ – *people, events*, (4) АТРИБУТ – *spiritual, supernatural, hidden*. Перспективним продовженням дослідження є аналіз лексичних засобів вербалізації концепту ASTROLOGY як складової частини англomовного окультичного дискурсу.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Evans V. A Glossary of Cognitive Linguistics. Edinburgh, 2007. 252 p.
3. Карасик В.И. Дискурсология как направление коммуникативной лингвистики. *Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики*. 2016. № 1 (21). С. 17–34.
4. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення 10.10.2021).
5. Merriam Webster Online Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary> (дата звернення 10.10.2021).
6. Пименова М.В. Концепт СЕРДЦЕ: Образ. Понятіе. Символ : монографія. Кемерово : КеМГУ, 2007. 500 с.
7. Карасик В.И. Языковые ключи. Москва : Гнозис, 2009. 406 с.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
9. Longman Dictionary of English Language and Culture. Edinburgh : Longman, 1998. 1568 p.
10. The American Heritage Dictionary. URL: <http://ahdictionary.com/> (дата звернення 11.10.2021).
11. Online Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com> (дата звернення 12.10.2021).
12. Skeat W.W. Etymological dictionary of the English language. New-York : OUP, 1963. 824 p.
13. Magic. URL: <https://www.britannica.com/topic/magic-supernatural-phenomenon> (дата звернення 12.10.2021).

Tomchakovska Yu. Verbalization of the concept MAGIC as a component of the English occult discourse

Summary. The purpose of the article is to analyze the lexical means of verbalizing the concept MAGIC as a component of the English occult discourse. The analysis was based on the explanatory, etymological dictionaries of the English language and texts representing the English occult discourse. The following research methods have been used in the work: etymological analysis, definition analysis, conceptual analysis, contextual-interpretative method. The article contains the definition of the term “discourse”, provides the main approaches to its study and classification, identifies and defines the concept of occult discourse. In this study, an attempt is made to take into account different approaches to structuring the concept, in particular, the linguistic and cultural concept. The following thesis is important: the structure of the concept must reflect the initial perception of the people of the phenomenon, its understanding

at the conceptual level, as well as other ideas about it that arise as a result of continuous human interaction with the outside world. We believe that motivational and conceptual features are primary or basic, other features are secondary and may vary in their number and ways of nomination. The conducted definition and contextual-interpretative analysis showed that the conceptual features of the concept MAGIC are power, supernatural, extraordinary, use of means, influencing or predicting events, hidden, controlling, spiritual, super-human. The motivational features of the concept are determined by the etymology of the English lexical unit “magic”

and are verbalized as follows: to be able, have power. Based on the definition analysis, we conclude that the definitions of these units contain the following significant components: (1) SUBJECT (PHENOMENON), (2) PROPERTY OF THE SUBJECT (PHENOMENON) – power to influence, control, (3) OBJECT – people, events, (4) ATTRIBUTE – spiritual, supernatural, hidden. A promising continuation of this study is the analysis of lexical means of verbalization of the concept ASTROLOGY as part of the English occult discourse.

Key words: discourse, concept, motivational feature, notional feature, magic.